

Podpora najmenej rozvinutých okresov a regionálny rozvoj

Medzi opatrenia vlády v oblasti regionálneho rozvoja patrí podpora najmenej rozvinutým okresom. Hospodársky rast a rozvoj na území Slovenskej republiky zvýraznil rozdiely medzi regiónmi a okresmi Slovenska. Pokiaľ väčšina obyvateľov z rastu benefituje, najmenej rozvinuté regióny trpia vysokou mierou nezamestnanosti, odchodom mladej a vzdelanej pracovnej sily a nedostatkom investícií a podnikateľských aktivít. Po dlhých desaťročiach diskusií o nevyhnutnosti odstraňovania regionálnych rozdielov vláda Slovenskej republiky ponúkla reálne nástroje, ktoré budú znižovať uvedené rozdiely, zvyšovať konkurencieschopnosť najmenej rozvinutých regiónov a tým aj kvalitu života. Cieľom podpory je v prvom rade tvorba pracovných miest.

Ako nástroj bol prijatý zákon č. 336/2015 Z.z. o podpore najmenej rozvinutých okresov, ktorý umožňuje koncentráciu nástrojov, opatrení a prirodzene aj peňažných zdrojov na rozhybanie hospodárskeho a sociálneho rozvoja a zamestnanosti.

Predpokladá podporu lokálnej iniciatívy, motivácie pre spoločný postup miest a obcí v okrese, kombinované s opatreniami na úrovni samosprávneho kraja a na centrálnej úrovni. Všetky uvedené nástroje slúžia jedinému cieľu – dať ľuďom v zaostávajúcich okresoch prácu, aby mohli zabezpečiť kvalitnejší život svojich rodín, nemuseli odchádzať za prácou do zahraničia a mali sa kam vrátiť. Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny a vedie zoznam najmenej rozvinutých okresov. Do zoznamu najmenej rozvinutých okresov zapíše okres, v ktorom miera evidovanej nezamestnanosti vypočítaná z disponibilného počtu uchádzačov o zamestnanie, ktorú ústredie vykazuje, bola v období za aspoň deväť kalendárnych štvrtí rokov vyššia ako 1,6-násobku priemernej miery evidovanej nezamestnanosti v Slovenskej republike za rovnaké obdobie. Prijímateľom podpory v najmenej rozvinutom okrese podľa tohto zákona môžu byť obce nachádzajúce sa v najmenej rozvinutom okrese, iné právnické osoby a ďalšie subjekty územnej spolupráce v súlade s Akčným plánom rozvoja najmenej rozvinutého okresu. Osobitná podpora najmenej rozvinutých okresov sa poskytuje na základe akčných plánov, schvaľovaných vládou Slovenskej republiky pre každý najmenej rozvinutý okres osobitne, keďže každý z týchto okresov má svoje vlastné príčiny hospodárskeho zaostávania, z ktorých každé vyžaduje iné konkrétne riešenia. Akčný plán môže nad rámec existujúcich opatrení a využívania existujúcich finančných zdrojov obsahovať aj technickú podporu

miestnej samospráve a občianskej spoločnosti (napr. školenia pre lepšie využívanie európskych fondov, školenia na transfer vedomostí v oblasti pôdohospodárstva a cestovného ruchu, školenia na skvalitnenie podpory služieb pre malých a stredných podnikateľov a pod.) a tzv. regionálny príspevok ako doplnkový zdroj financovania pri realizácii príslušného akčného plánu. V rámci podpory sú definované podmienky pre okresy, na ktoré sa vzťahuje špeciálny, zvýhodnený režim a nástroje na ich podporu. Či už ide o uprednostnený prístup k podpore z európskych fondov, zásadne výhodnejšie podmienky pre získanie investičných stimulov, zvýhodnené podmienky pre tvorbu pracovných miest a pod. To znamená, maximálna koncentrácia podpory hospodárskych aktivít tak, aby boli veľmi zaujímavé pre investorov. Konkrétne, automatické zvýhodnenia najmenej rozvinutých okresov.

Akčný plán je vládou Slovenskej republiky schválený záväzný dokument zameraný na odstraňovanie zaostávania najmenej rozvinutého okresu, ktorý vychádza zo základných dokumentov podpory regionálneho rozvoja, ďalších dokumentov a odporúčaní rady. Akčný plán obsahuje analýzu nepriaznivého hospodárskeho, sociálneho a environmentálneho stavu najmenej rozvinutého okresu, zhodnotenie jeho rozvojového potenciálu, návrh opatrení a úloh na zabezpečenie realizácie a plnenia akčného plánu, časový harmonogram, spôsoby a zdroje financovania, monitorovanie a hodnotenie dosiahnutého pokroku. Akčný plán zároveň integruje už existujúce rezortné programy, prierezové programy a obsahuje návrhy na odstránenie prekážok na ich využívanie. Akčný plán obsahuje odporúčania pre monitorovacie výbory pre operačné programy financované z Európskych štrukturálnych a investičných fondov vo vzťahu k poskytovaniu pomoci pre najmenej rozvinuté okresy. Návrh akčného plánu predkladá rada úradu vlády do šiestich mesiacov od zápisu okresu do zoznamu najmenej rozvinutých okresov. Návrh akčného plánu po pripomienkovom konaní predkladá úrad vlády vláde. Úrad vlády predkladá vláde na schválenie návrh akčného plánu do deviatich mesiacov od zápisu okresu do zoznamu najmenej rozvinutých okresov. Akčný plán sa vypracováva spravidla na obdobie piatich rokov a realizuje sa prostredníctvom ročných priorít. Ročné priority sú vládou schválený záväzný dokument zameraný na realizáciu cieľov akčného plánu v príslušnom roku realizácie akčného plánu, ktorý predkladá príslušný okresný úrad. Ročné priority sa vypracúvajú na kalendárny rok. Ročné priority obsahujú zoznam aktivít v okrese, ktorých realizácia sa má začať v príslušnom kalendárnom roku a zoznam projektov financovaných alebo spolufinancovaných z regionálneho príspevku. Regionálny príspevok je finančný príspevok poskytovaný z rozpočtovej kapitoly úradu vlády v súlade s akčným plánom a ročnými prioritami. Pri poskytovaní regionálneho príspevku sa uplatňujú

princípy transparentnosti, hospodárnosti, efektívnosti, účinnosti a účelnosti a zákaz konfliktu záujmov. Regionálny príspevok sa poskytuje na základe zmluvy, ktorú uzatvára s prijímateľom úrad vlády. Právny nárok na poskytnutie regionálneho príspevku vzniká nadobudnutím účinnosti zmluvy.

Zákon v praxi

Vybrali sme si päť okresov, v ktorých sme sa pozreli na akčné plány ako aj ich doterajšie plnenie. Sú to Kežmarok, Michalovce, Sobrance, Snina a Bardejov.

Okres Kežmarok

Všeobecná charakteristika okresu

Okres Kežmarok má 73 756 obyvateľov a rozlohu 630 m². Leží v Prešovskom kraji. V okrese sa nachádza 41 obcí, z toho 3 mestá. V okrese prevládajú dve národnosti, slovenská tvorí 80 % obyvateľstva¹ a rómska 20%.²

Dňa 15. decembra 2015 bol okres Kežmarok zaradený Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny SR medzi najmenej rozvinuté okresy. Miera evidovanej nezamestnanosti, vypočítaná z disponibilného počtu uchádzačov o zamestnanie, bola podľa zákonom stanovených kritérií vyššia ako 1,6-násobok priemernej miery evidovanej nezamestnanosti v Slovenskej republike za rovnaké obdobie. Miera nezamestnanosti dosiahla v období 2012 - 2015 takmer 27%, čo predstavuje tretí najvyšší podiel nezamestnanosti v okrese na Slovensku.

Akčný plán

Akčný plán rozvoja okresu Kežmarok bol schválený vládou SR na výjazdovom rokovaní dňa 10. februára 2016 uznesením vlády č. 45/2016. Dlhodobá vysoká nezamestnanosť v okrese Kežmarok bola spôsobená špecifickými okresnými faktormi a dopadmi minulej centrálnej hospodárskej politiky a sociálnej politiky, inštitucionálnych nastavení a vývoja na globálnych a lokálnych trhoch. Medzi špecifické okresné faktory patrí hlavne nedostatočne rozvinutá infraštruktúra regiónu, nízka kvalifikácia pracovnej sily, odchod mladej kvalifikovanej sily z okresu a nevyhovujúca štruktúra regionálneho školstva. V okrese nie sú primerané podmienky na vytváranie pracovných miest menšími podnikmi a podnikmi, ktoré by sa mali podieľať na rozvoji pôdohospodárstva v nadväznosti na cestovný ruch. Navyše, kvôli

¹ Zdroj: www.statistics.sk

² Zdroj: Atlas rómskych komunít 2013

nedostatočnej koordinácii a nedostatočnému plánovaniu a podpore regionálneho rozvoja, okres Kežmarok nevyužíva v plnej miere svoj hospodársky, prírodný a kultúrny potenciál, ako ani potenciál územnej spolupráce v regióne. V akčnom pláne sa píše, že základnými predpokladmi na rozvoj okresu je tvorba pracovných miest reflektujúca špecifiká disponibilnej pracovnej sily a zároveň zlepšenie štruktúry a kvalifikácie uchádzačov o zamestnanie lepšie odrážajúcej požiadavky trhu práce a špecifické limity sociálnych skupín nezamestnaných. Nezamestnaní sú prevažne nízko kvalifikovanou pracovnou silou dlhodobo bez zamestnania, školstvo nedostatočne reaguje na miestne potreby trhu práce. Podľa kvalifikovaného odhadu úradu práce Kežmarok v spolupráci s mestami a obcami, zhruba polovicu nezamestnaných a vyše tri štvrtiny dlhodobo nezamestnaných tvoria Rómovia, vrátane komunit s viacgeneračnou chudobou. Vysoký nárast počtu obyvateľov v kombinácii s chudobou a dlhodobou nezamestnanosťou predstavuje vysoký tlak na rozvoj infraštruktúry, zvlášť bývania a vysoká miera osobnej zadlženosti vedie nezamestnaných k uplatneniu sa v šedej ekonomike namiesto uplatnenia sa na formálnom trhu práce, prejavuje sa tak aj nedostatočné potieranie nelegálnej práce. Cieľom Akčného plánu bolo znížiť nezamestnanosť v okrese Kežmarok podporou vytvorenia 2000 pracovných miest do roku 2020. Podpora rozvoja trhu práce je v okrese Kežmarok zameraná na disponibilnú pracovnú silu predovšetkým snízkym stupňom vzdelania a nedostatočnými pracovnými návykmi, pracovnú silu, ktorá si potrebuje zvýšiť kvalifikáciu, alebo formalizovať neformálne dosiahnutú kvalifikáciu, pracovnú silu, ktorá nemá motiváciu umiestniť sa na formálnom trhu práce pre osobné zadlženie a s tým spojené exekúcie alebo pre vysoké okamžité príjmy na neformálnom trhu práce a vysoký osobný diskontný faktor, budúcu pracovnú silu, ktorá nie je motivovaná investovať svoje úsilie do vzdelávania sa na základnom alebo strednom stupni vzdelávania. Akčný plán obsahuje systémové opatrenia a aktivity na úrovni okresu, VÚC a štátu. Systémové opatrenia sú zamerané na koordináciu spoluprácu, majú za cieľ vytvoriť vhodné inštitucionálne prostredie na tvorbu pracovných miest. Kľúčové aktivity vedú priamo k vytvoreniu pracovných miest, alebo odstraňujú prekážky rozvoja zamestnanosti v okrese a sú pilotnými aktivitami, ktoré budú následne replikované v iných odvetviach a lokalitách okresu. Predpokladaný rozpočet na realizáciu akčného plánu počas rokov **2016-2020 je 55,9 mil. €, z toho prostriedky z EŠIF predstavujú viac ako 33,8 mil. € a regionálny príspevok 4,86 mil. €.**³

³ Zdroj: https://www.nro.vicpremier.gov.sk/site/assets/files/1101/akcny_plan_rozvoja_okresu_kezmarok.pdf

Doterajšia realizácia

Cieľom Akčného plánu rozvoja okresu Kežmarok bolo do roku 2020 vytvoriť **2 000** nových pracovných miest - k 30. septembru 2018 ich bolo vytvorených už **2027**. Ku koncu októbra 2018 bolo na Úrad vlády SR predložených **13** žiadostí s požiadavkou o regionálny príspevok vo výške **2,34 mil. €**, z ktorých bolo **9** zazmluvnených. Podporených je aj niekoľko projektov zameraných na sociálne začleňovanie, vzdelávanie a zvyšovanie možnosti uplatnenia sa na trhu práce príslušníkov MRK pomocou výstavby sociálneho bývania v obciach Krížova Ves a Ihľany – spolu 245 000 eur, na materiálno-technické vybavenie, prevádzkové náklady dielne a vybudovanie elektrickej a kanalizačnej prípojky pre obecný podnik opäť v obci Ihľany - 120 800 eur, ale aj na rekonštrukciu Zariadenia pre seniorov a Zariadenia opatrovateľskej služby v Kežmarku - 230 000 eur. Zároveň boli z jednotlivých operačných programov financovaných **EŠIF** a štátnym rozpočtom zazmluvnené žiadosti v celkovej výške takmer **74,8 mil. €**, z nich napríklad ide o projekty podporujúce regionálnu ekonomiku a inovácie podporené sumou cca 30 mil. €, projekty na zvyšovanie atraktivity územia a zlepšenie kvality a dostupnosti služieb sumou cca 25 mil. € na a rozvoj ľudského kapitálu – sumou takmer 18,8 mil. €

Úrad vlády SR poskytol subjektom okresu Kežmarok za obdobie rokov 2015 – 2018 okrem regionálneho príspevku v rámci rôznych dotačných programov (šport, kultúrna národnostných menšín, regionálny rozvoj), grantov EHP a Nórska, Švajčiarskeho finančného mechanizmu, rezervy predsedu vlády SR a pod. spolu približne 466 000 eur. Bola tak podporená napr. činnosť Regionálnych rozvojových agentúr, inklúzia vo vzdelávacom procese a na trhu práce marginalizovaných skupín občanov, zlepšenie prípravy študentov stredných odborných škôl na trh práce, ale aj zaujímavý projekt v cestovnom ruchu: Cesta minerálnych prameňov.⁴

Aktuálne najväčším problémom okresu Kežmarok je dopravná infraštruktúra. Po stretnutí so zástupcami miesta a obcí to skonštatoval podpredseda vlády SR pre investície a informatizáciu Richard Raši s tým, že problémy sa týkajú tak obecných, ako aj regionálnych a štátnych ciest. „Uvoľnili sme finančné prostriedky z programov, ktoré nedokázali čerpať financie, na obchvaty a cesty 1. triedy, dokopy je to viac ako 300 miliónov eur pre rezort dopravy. Verím, že sa aj tu v okrese projekty stihnú urobiť tak, aby sa tieto peniaze dokázali čerpať,“ uviedol vicepremiér. Okres Kežmarok vláda SR zaradila medzi najmenej rozvinuté

⁴ Zdroj: <https://www.nro.vicpremier.gov.sk/aktuality/kezmarku-sa-aj-vdaka-podpore-statu-podarilo-vytvorit-uz-2027-pracovnych-miest/index.html>

regióny Slovenska a vyčlenila na jeho podporu 4,8 milióna eur, z čoho už viac ako tri milióny sú zazmluvnené. Zároveň podotkol, že dva projekty v meste Kežmarok sú pozitívnym príkladom, ako sa dajú efektívne vynaložiť finančné prostriedky z regionálneho príspevku vlády SR. „Jedným je domov sociálnych služieb, kde sa za 230.000 eur zo štátnych zdrojov a ďalších peňazí od mesta podarilo zrekonštruovať dve oddelenia. Druhým je miestny sociálny podnik Technické služby, s. r. o., ktorý aktuálne zamestnáva Rómov. Pri zamestnávaní ľudí z marginalizovaných komún je podľa neho často problém, že sa nechcú zamestnať, pretože majú exekúcie, zo mzdy by sa im tak strhávala väčšina a na výplatu by dostali len minimum. Preto zamestnať sa pre nich nie je motiváciou. „Tu v Kežmarku to dokázali vyriešiť, skontaktovali sa aj s exekútormi a dohodli sa, že splátka na exekúciu bude nižšia. Zamestnaní Rómovia tak dostanú na výplatu viac, ako keby nepracovali,“ vysvetlil Raši.⁵

Okres Michalovce

Všeobecná charakteristika okresu

Okres Michalovce sa nachádza v Košickom kraji a má celkovo 78 obcí, z toho 3 mestá. V okrese žije 110 713 obyvateľov, pričom v okrese žije početná rómska menšina. Miera nezamestnanosti je v okrese Michalovce 10,1%.

Okres Michalovce bol dňa 19.10.2018 zaradený do zoznamu najmenej rozvinutých okresov a v priebehu 4 rokov bude môcť čerpať finančné prostriedky vo výške 4,4 mil. eur vyčlenené Vládou SR na rozširovanie hospodárskeho a sociálneho rozvoja a zamestnanosti. Hlavným cieľom podpory je tvorba nových pracovných miest.

Akčný plán

Finančné prostriedky bude možné čerpať na základe Akčného plánu rozvoja okresu Michaloviec. Tento dôležitý strategický dokument mal byť pripravený do 31.03.2019. Dňa 20. marca 2019 sa uskutočnilo stretnutie, na ktorom bolo deklarované, že 25.6.2019 sa bude v Michalovciach konať zasadnutie vlády, na ktorom sa bude rokovať aj o schválení Akčného plánu rozvoja okresu Michalovce. Výjazdové rokovanie sa nakoniec konalo 26.6.2019, kde bol schválený aj Akčný plán rozvoja okresu Michalovce.

⁵ Zdroj: <https://www.nro.vicpremier.gov.sk/aktuality/r-rasi-najvacsim-problemom-okresu-kezmarok-je-dopravna-infrastruktura/index.html>

Spracovateľom Akčného plánu rozvoja okresu Michalovce boli/sú partneri z MAS DUŠA, o.z. Rovnako aj zástupcovia ďalších miestnych akčných skupín v okrese Michalovce (Poondavie a Medzi riekami) boli oslovení a rozhodli sa aktívne zapojiť do prípravy tohto akčného plánu. Dňa 4. 1. 2019 sa uskutočnilo pracovné stretnutie miestnych akčných skupín okresu Michalovce, na ktorom MAS DUŠA, o.z. zastupoval predseda Ing. Vladimír Mati a podpredseda Ing. Matej Repel, PhD. Pani Jarmila Lopatová, podpredsedníčka MAS Duša, bola navrhnutá ako zástupkyňa miestnych akčných skupín do výboru pre prípravu a realizáciu Akčného plánu rozvoja okresu Michalovce. MAS Medzi riekami vyzvala všetkých odborníkov z oblasti samosprávy, podnikateľov aj tretieho sektoru, aby sa formou konzultácií, pripomienkovania materiálov alebo poskytovanie dôležitých informácií pre analytickú časť akčného plánu, či navrhovania opatrení podieľali na spracovaní Akčného plánu.

Príprava Akčného plánu je náročný proces, preto aj jeho jednotlivé fázy si vyžadujú zainteresovanosť všetkých možných aktérov v okrese, teda aj samotných Rómov. Z doterajších zasadnutí viac menej vyplýva, že Rómovia žijúci na území sú nepochopenou skupinou a práca s nimi je veľmi náročná, ako uviedli pracovníčky komunitných centier. Zaujímavá informácia z ich strany zaznela o tom, že viacerí Rómovia kalkulujú so mzdou, ktorá je často na hranici minimálnej mzdy. Čo vlastne znamená, že doma pri poberaní sociálnych dávok dostanú viac ako je minimálna mzda a preto je pre nich pracovať nezaujímavé.⁶ Avšak je nutné podotknúť, že pracovníčky komunitných centier nemajú dostatočné vedomosti o súbehu minimálnej mzdy a príspevkov z úradu práce a že táto absencia vedomostí je zásadným nedostatkom pri práci s komunitou. Nevedomosť komunitných pracovníčok spôsobuje, že neposkytujú informácie, ktoré by samotným Rómom pomohli.

Doterajšia realizácia

Keďže Akčný plán bol schválený v čase spracovania tejto štúdie, preto neboli ešte uskutočnené žiadne aktivity.

Okres Sobrance

⁶ Zdroj:

https://www.minv.sk/swift_data/source/miestna_statna_sprava/okres_michalovce/akcny_plan/05042019/Zaznam%20zo%20stretnutia%2020.3.2019.pdf

Všeobecná charakteristika okresu

Okres Sobrance sa nachádza v Košickom kraji a tvorí ho 47 obcí z toho 1 mesto. Počet obyvateľov v okrese je okolo 23 tis., pričom podľa sociografického mapovania rómskych osídlení na Slovensku 2013 žilo v 15 obciach okresu Sobrance približne 11,4 % Rómov.⁷ Je možné povedať, že okres Sobrance je skôr vidieckym okresom. Do zoznamu najmenej rozvinutých okresov bol zaradený 15.12.2015.

Akčný plán

Akčný plán vychádzal z analýzy podmienok pre sociálny a ekonomický rozvoj okresu. Bol založený na efektívnom využívaní potenciálu okresu a jeho konkurenčných výhod. Akčný plán zohľadňoval pôsobenie národných aglobálnych vplyvov na okres a bral do úvahy existujúce riziká. Tento prístup vytváral predpoklady pre efektívnu a udržateľnú realizáciu Akčného plánu, a tým aj efektívne využitie verejných zdrojov. Akčný plán bol schválený 23.8.2016.

Hlavným cieľom Akčného plánu bolo znížiť mieru nezamestnanosti v okrese Sobrance podporou vytvorenia 1 225 pracovných miest do roku 2021.

Akčný plán bol zameraný na nasledovné hlavné oblasti:

- adaptácia a rozvoj pracovných síl prostredníctvom vzdelávania podľa požiadaviek trhu práce a regionálnej politiky okresu,
- integrácia a skvalitnenie všetkých vzdelávacích, tréningových aktivít, ako aj poradenstva, podľa priorít okresu a trhu práce a komunikácia o spoločných cieľoch v oblasti vzdelávania a rozvoja ľudských zdrojov, vrátane príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít (MRK) za účasti inštitúcií, škôl, zamestnávateľov z podnikateľského sektora ako aj verejnej správy,
- rozvoj trhu práce založený na posilnení regionálnej a lokálnej ekonomiky, vrátane poľnohospodárstva, lesného hospodárstva a nadväzujúcich odvetví,
- podpora rozvoja trhu práce zlepšením podmienok pre podnikanie, ako aj podporou komunálnych podnikov sociálnej ekonomiky, inovatívnych projektov, nových technológií, transferu know-how, osobitne v oblasti MSP, vrátane podpory poľnohospodárstva a lesného hospodárstva s orientáciou a s dôrazom na vytváranie pracovných príležitostí a zamestnávania marginalizovaných skupín,

⁷ Zdroj: https://www.nro.vicpremier.gov.sk/site/assets/files/1129/akcny_plan_rozvoja_okresu_sobrance.pdf

- stabilizácia kvalifikovanej pracovnej sily a investícií v území zlepšením podmienok pre život a podnikanie, ako aj rozvojom technickej a sociálnej infraštruktúry a zlepšením kvality služieb,
- výstavba, modernizácia a rekonštrukcia dopravnej a technickej infraštruktúry, infraštruktúry na ochranu životného prostredia, vrátane protipovodňových opatrení, základnej infraštruktúry miest a obcí, podpory zlepšenia odpadového hospodárstva, vrátane triedenia komunálnych odpadov a zhodnocovania odpadov, sociálnej a zdravotnej infraštruktúry, vrátane škôl a školských zariadení, budovanie nájomných bytov, skvalitňovanie občianskej vybavenosti a verejných služieb v prospech obyvateľov, podnikateľského sektora, investorov, ako aj návštevníkov a turistov, zároveň rozvoj služieb, marketingu územia a aktivít na podporu cestovného ruchu s využitím kultúrno-historických hodnôt okresu.

Z celkovej odhadovanej finančnej investície v rokoch 2016 – 2020 vo výške cca 69 miliónov EUR sa predpokladalo krytie z verejných zdrojov vo výške 53,4 milióna EUR a 15,4 milióna EUR zo súkromných zdrojov, pričom celková výška regionálneho príspevku podľa § 8 zákona č. 336/2015 Z. z. bola 2 505 tis. EUR, z toho 500 tis. EUR v roku 2016, 500 tis. EUR v roku 2017, 500 tisíc EUR v roku 2018, 500 tis. EUR v roku 2019 a 505 tis. EUR v roku 2020.

Doterajšia realizácia

K doterajším najvýznamnejším projektom patrí obnova hradu Tibava, do ktorého sa zapojilo niekoľko dobrovoľníkov a sponzorov z radov obyvateľov okresu. V roku 2018 bol tento projekt podporený sumou 25.000 eur z regionálneho príspevku Úradu podpredsedu vlády pre investície a informatizáciu. Nie je známe, koľko bolo vytvorených pracovných miest a tiež či boli zamestnaní aj dlhodobo nezamestnaní uchádzači.

Okres Snina

Všeobecná charakteristika okresu

Okres Snina leží v Prešovskom kraji na hraniciach s Poľskom a Ukrajinou. V okrese žije takmer 37 tis. obyvateľov. V okrese sa nachádza jedno mesto a 33 obcí. Pri tomto okrese je zaujímavé, že na rieke Cirocha je vybudovaná kapacitná vodárenská nádrž Starina, no v obciach absentuje vodárenská a kanalizačná infraštruktúra. Z 34 obcí v okrese je len 10

napojených na verejný vodovod a 6 na verejnú kanalizáciu. Vybudovanie základnej infraštruktúry minimálne v potenciálne rozvojových obciach, je nevyhnutné pre zastavenie trvalého odlivu miestnych obyvateľov, pre zlepšenie ich životných podmienok a rovnako pre vytvorenie predpokladov pre trvalo udržateľný rozvoj regiónu. V okrese Snina žije prevažne obyvateľstvo slovenskej národnosti, ktoré sa na celkovej populácii podieľa takmer 78 %. V poradí druhou najväčšou národnosťou sú Rusíni s podielom 12,3% a treťou najväčšou národnosťou sú Rómovia s 6,8 %. Na vidieku žije prevažná časť tejto menšiny v dobrých podmienkach, porovnateľných s majoritným obyvateľstvom. Problémom je nezamestnanosť marginalizovaných nízkoprájmových skupín obyvateľov a znevýhodnených ľudí na trhu práce (ohrozených sociálnou exklúziou, osôb s nízkou kvalifikáciou alebo bez kvalifikácie, dlhodobo nezamestnaných, a pod.). V zlých životných podmienkach žijú najmä Rómovia v okresnom meste Snina, kde sú koncentrovaní v dvoch väčších komunitách, a to na sídlisku I a v lokalite „Kostrubán“, v menšom počte sú rozptýlení medzi majoritným obyvateľstvom mesta. Väčšina z nich svoju nepriaznivú sociálnu situáciu rieši účasťou na menších obecných službách, resp. aktivačnej činnosti.

Akčný plán

Okres Snina bol zaradený do zoznamu najmenej rozvinutých okresov 25.4.2018 a akčný plán bol schválený 16.1.2019. Hlavným cieľom je vytvoriť 582 pracovných miest do roku 2023 a odhadovaný rozpočet je 76 mil. Eur.

Prioritné oblasti rozvoja Akčného plánu boli definované tak, aby bola garantovaná obsahová a časová koordinovanosť jednotlivých projektov, aktivít a systémových opatrení Akčného plánu s využitím podpory jednotlivých operačných programov v programovom období 2014 - 2020 a nasledujúcom programovom období s komplementárnymi intervenciami zo štátneho rozpočtu a iných zdrojov. Realizácia Akčného plánu bude podporená aj ďalšími podpornými systémovými opatreniami vlády SR a VÚC. V akčnom pláne bolo zadefinovaných 6 prioritných oblastí, pričom tri sú zamerané na konkrétne aktivity a tri na podporu systémových opatrení. Zaujímavé je opatrenie s názvom Špeciálna rastlinná a živočína výroba s dôrazom na finalizáciu produktov, ktorá predpokladá aj zamestnávanie marginalizovaných skupín v poľnohospodárstve. Aktivity tohto opatrenia sa sústredia najmä na posilnenie konkurencie schopnosti lokálneho spracovateľského a potravinárskeho priemyslu a zvýšenie efektivity všetkých výrobných faktorov, rozvoj špecializovanej rastlinnej výroby, ovocinárstva a zeleninárstva vrátane menej rozšírených druhov, pestovanie liečivých,

koreninových a technických rastlín s následnou výrobou lokálnych produktov, rozvoj špecializovanej živočíšnej výroby, včelárstva, chovu rýb, s následnou výrobou lokálnych produktov s pridanou hodnotou biokvality resp. špecifickou regionálnou značkou, podporu chovu koní využiteľných v agroturistike aj lesnom hospodárstve, podporu odbytu lokálnych produktov (predajných miest) priamo v okrese, podporu regionálnej značky ako formy propagácie okresu Snina a kvality služieb a produktov jeho obyvateľstva, obnovu tradičných vidieckych domov (rekonštrukcie a stavebné úpravy) prioritne tradičnými technológiami, s využitím tradičných materiálov, obstaranie vybavenia a zariadení a pod., ktoré priamo súvisia s predmetom podnikania v oblasti predaja poľnohospodárskych a lokálnych produktov, obnovu hospodárskych budov (rekonštrukcie a stavebné úpravy), obstaranie strojov, zariadení a pod., ktoré priamo súvisia s predmetom podnikania v oblasti poľnohospodárstva.

Doterajšia realizácia

Vzhľadom na to, že akčný plán bol schválený v januári tohto roku, neprebehli zatiaľ žiadne aktivity, resp. aktivity sú v počiatočnej fáze realizácie.

Okres Bardejov

Všeobecná charakteristika okresu

Okres Bardejov sa nachádza v Prešovskom kraji a má približne 78 tis. obyvateľov, z toho 82 % slovenskej národnosti, 14 % rómskej národnosti a 4 % rusínskej národnosti. V okrese sa nachádza jedno mesto a 85 obcí. Rómske obyvateľstvo žije v prevažne segregovaných osadách v okresnom meste Bardejov a v ďalších 24 obciach okresu. V šiestich obciach okresu – Cigel'ka, Frička, Lenartov, Petrova, Varadka a Zborov tvoria viac, ako polovicu obyvateľstva v príslušných obciach. Mnohokrát majú sťažený prístup k vzdelaniu, pretože v siedmich obciach nie je zriadená materská škola ani základná škola. Na verejný vodovod je napojené mesto Bardejov a 60 obcí okresu. V okrese Bardejov nemá vodovod 24 obcí. Za účelom skvalitnenia komfortu bývania obyvateľov v malých obciach je potreba zvýšenia napojenosti obcí na verejné zásobovanie pitnou vodou. V okrese Bardejov má kanalizáciu iba 10 obcí a mesto Bardejov, viac ako 10 rokov rozostavaná kanalizácia je v siedmich obciach okresu. Napojenosť občanov okresu na čističky odpadových vôd je nízka, ztohto dôvodu je

potrebné uvažovať s rozšírením siete kanalizácie spojením na existujúce čisto odpadových vôd, prípadne budovaním ďalších uzlov čistenia odpadových vôd.⁸

Okres Bardejov bol s platnosťou od 30. septembra 2017 zaradený medzi najmenej rozvinuté okresy.

Akčný plán

Podľa údajov z databázy ekonomických subjektov SR, ktorú spravuje Inštitút informatiky a štatistiky (Infostat), na konci roku 2016 medzi najväčších zamestnávateľov, ktorí majú sídlo podniku v okrese Bardejov, patrí nemocnica Svätého Jakuba n.o., ktorej počet zamestnancov bol ku koncu roku 2016 vyšší ako 500 zamestnancov. Nad 200 zamestnancov dosahovali aj maloobchod v nešpecializovaných predajniach najmä s potravinami, nápojmi a tabakom, personálne agentúry, ktoré poskytujú personálny lízing. Ďalšími veľkými zamestnávateľskými firmami sú spoločnosti z oblasti nákladnej dopravy, spoločnosť na výrobu zariadení na kvapalnú pohonnú látku, kúpele a mesto Bardejov.⁹

Akčný plán obsahuje opatrenia na podporu implementácie rozvojových aktivít a finančných podpôr, rozvoj regionálnej ekonomiky a inovácií, vzdelávanie a adaptácie pracovnej sily na potreby trhu, budovanie infraštruktúry, zvýšenie kvality a dostupnosti služieb a tiež starostlivosť o životné prostredie. Prioritná oblasť je zameraná na zvýšenie ekonomickej výkonnosti okresu Bardejov a vytváranie pracovných príležitostí s uplatnením nových technológií a inovatívnych projektov, transferom know-how, rozšírením už existujúcej výroby, alebo podporou vzniku nových subjektov, vrátane podpory poľnohospodárstva, lesného hospodárstva a drevovýroby s dôrazom na vyššiu pridanú hodnotu a vytváranie pracovných príležitostí, vrátane zamestnávania marginalizovaných skupín. Prioritná oblasť rieši aj rozvoj cestovného ruchu ako nástroja ekonomického rozvoja okresu, najmä vybudovaním infraštruktúry cestovného ruchu, regionálnej značky, tvorbou produktov a služieb cestovného ruchu, ktoré povedú k zvyšovaniu návštevnosti regiónu. Ďalším cieľom akčného plánu je podporiť výrobu, spracovanie a uvádzanie na trh poľnohospodárskych produktov, predovšetkým miestnych špecialít a zavádzanie BIO produkcie s pozitívnym dopadom na tvorbu nových pracovných miest, podpora živočíšnej výroby, ovocinárstva a ďalších súčastí pôdohospodárstva okresu. Je potrebné zamerať sa na využívanie, spracovávanie domácich surovín, zabezpečenie ich odbytu v regióne, vytvorenie

⁸ Zdroj: https://www.nro.vicpremier.gov.sk/site/assets/files/1359/akcny_plan_rozvoja_okresu_bardejov.pdf

⁹ Zdroj: Infostat.Sk, 2016

predpokladov spracovateľského priemyslu, diverzifikáciu činností, vytvoriť lokálny trh regionálnych produktov. V oblasti rozvoja lesného hospodárstva je potrebné zamerať sa na pozemkové úpravy, majetkové vysporiadanie, zalesňovanie. Okres Bardejov je v rámci PSK 4. okresom s najväčšou rozlohou lesa, v okrese sa nachádza mnoho subjektov podnikajúcich v oblasti lesného hospodárstva.

Budú podporené aktivity zamerané predovšetkým na podporu rozvoja poľnohospodárstva na území okresu azároveň na posilnenie konkurencieschopnosti lokálneho spracovateľského a potravinárskeho priemyslu a zvýšenie efektivity všetkých výrobných faktorov, podporu rozvoja lesníckych podnikov predovšetkým do zvýšenia ich konkurencieschopnosti, zvýšenia ekonomickej hodnoty lesa prostredníctvom lepších postupov obhospodarovania lesov a podpory tvorby nových pracovných miest, obnovu hospodárskych budov (rekonštrukcie a stavebné úpravy), obstaranie strojov, zariadení a pod., ktoré priamo súvisia s predmetom podnikania v oblasti poľnohospodárstva, lesníctva a rybného hospodárstva.

Aj v tomto akčnom pláne sa kladie dôraz na podporu vzdelávania obyvateľov z MRK, čo je samozrejme dôležité. Avšak v kontexte neexistujúcej základnej infraštruktúry vo vylúčených lokalitách, ako je verejný vodovod či kanalizácia, je naozaj nefér hovoriť o nedostatočných hygienických návykoch detí z MRK pri vstupe do vzdelávacieho procesu. I tieto konštatovania svedčia o tom, že začleňovanie vylúčených komunít nie sú predmetom komplexného prístupu.

Doterajšia realizácia

Z plánovaného počtu takmer 1 400 novovytvorených pracovných miest vznikla v okrese Bardejov za necelý rok už vyše polovica, a teda 723 miest. Nové pracovné miesta za necelý rok vznikli najmä v obuvníckom priemysle, kde šesť najväčších firiem vytvorilo približne 200 nových pracovných miest, 170 ich vzniklo v samospráve, ďalšie aj v strojárenskej výrobe a pri stavebných prácach.¹⁰

Zhrnutie

Pri všetkých analyzovaných akčných plánoch sme sa stretli s tým, že marginalizované rómske komunity patria medzi najviac chudobou ohrozené skupiny. Tvorba pracovných miest je bez pochyb veľkým prínosom a znamená zmenu pre ekonomicky vylúčeného jednotlivca. Je to

¹⁰ Zdroj: <https://www.nro.vicepremier.gov.sk/najmenej-rozvinute-oresy/bardejov/index.html>

možnosť, ako sa opäť zaradiť sociálne do spoločnosti na jednej strane a na strane druhej, finančný príjem do domácnosti znamená aj zmenu kvality života. Každý jeden akčný plán má ambíciu začleniť MRK do spoločnosti, avšak ani v jednom akčnom pláne sa nekládol dôraz na systémové riešenie v oblasti bývania. MRK totiž žijú v oblastiach, kde nie je prístup k pitnej vode, neexistuje kanalizácia ani verejný vodovod. Lokality, kde Rómovia takto bývajú sú často krát doslovne odrezané od okolia, pretože neexistuje cesta, chodníky, osvetlenie. To, že v lokalitách neexistuje vodovod, kanalizácia a pitná voda, má za následok nízky hygienický index. A toto nevyrieši tvorba programov pre deti, aby sa naučili hygienickým návykom. Táto skutočnosť taktiež tvorí sociálnu izolovanosť, ktorou trpia obyvatelia z MRK.

Zo skúmaných okresov je v realizácii akčného plánu zatiaľ najvýraznejší okres Kežmarok. Dôležitú úlohu pri realizácii viacerých opatrení zohráva snaha zmeniť aktuálny nevyhovujúci stav a ponúknuť ľuďom v okrese možnosť mať lepší život. Je dôležité, aby do takéhoto procesu zmeny boli zahrnutí všetci možní aktéri, pretože bez zapojenia všetkých zúčastnených nebude efekt požadujúci a hlavne, nebudú ovplyvnení tí, ktorých sa má zmena a opatrenia týkať. Aj v okrese Kežmarok sa začali venovať oblasti bývania, pretože si uvedomujú, že pokiaľ budú žiť Rómovia izolovane a v nevyhovujúcich podmienkach, akékoľvek plány na začlenenie budú zlyhávať.

Ambície akčných plánov pre najmenej rozvinuté okresy sú veľké, avšak taktiež sú limitované vonkajšími faktormi, ako je napríklad neexistujúca diaľničná infraštruktúra, ktorá by zabezpečovala prepravu tovarov prípadných investorov v regiónoch s najmenej rozvinutými okresmi. Lebo pre trvalo udržateľný rast zamestnanosti je potrebné vybudovať cestnú infraštruktúru aj v tejto časti Slovenska, aby bola atraktívna pre investorov, ktorí by chceli prísť do týchto regiónov.